

– A KOLDUSSZÉK –

Részlet

candidatus leiosz pan-thia Aristostratos főtisztelendő atya

ARCOK TÜKRE, IDŐK SODRA
című történeti áttekintéséből

A nyugatvégi ellenegyház koldusszékként vonult be a történelemkönyvekbe. Büszke öntudattal vállalta ezt a gúnynevet, melyet eredetileg a gyalázói aggattak rá; mintegy világgá kürtölte vele, hogy bizony szegényebb a biarra-trónusnál, és korántsem övezi akkora pompa.

Persze ez viszonyítás kérdése, hiszen a koldusszék úgyszólván kimeríthetetlen erőforrásokkal rendelkezett. Kezdetől fogva szilárdan kézben tartotta az öt nyugatvégi tartományt és a féldomíniumokat, gazdag természeti kincsekkel. Korszakunkban ezek jóval nyersebb és faragatlanabb vidékek voltak, mint manapság; aligha ki nem kacagták volna azt a külhoni fűzfapoétát, aki majd' félezer évvel később ilyenformán szedte rímbe Shadleket: "pávatollas kalpagok, ezüsthímű kardcsatok, hintók gördülnek tova, párbajhősök városa!" A civilizáció mindeme kised kellékei akkoriban még hiányoztak erről a tájról. Az áruforgalom jobbára cserealapon folyt, az adók igencsak gyéren csörgedeztek; a koldusszék pénzjöveldelme valóban messze elmaradt a főatyáétól. Voltak ezzel szemben végeleáthatatlan gabonamezői; óriási marhacsordái és tüzes vérű ménesei; rengeteg erdői mindenféle vaddal és elképesztő mennyiségű fával; könnyen megközelíthető kőfejtői az építkezésekhez; külszíni vas- és rézlelőhelyei a Ferrelosokban, ahol a gazdaságos kitermeléshez csupán két erős kar meg egy csákány kivántatott. S mivelhogy az Egyetlen tanítása szerint a természetnek része vagyunk mi magunk is, ne feledjük fölemlíteni a jószerivel kiapadhatatlan embertartalékot, amely folyamatos utánpótlást biztosított úgy szerszám-, mint fegyverforgatókból.

Nyugatvég a birodalom központi régióihoz képest ritkán lakottnak számított, ám tágas térségeire évről évre új bevándorlók érkeztek, egészen a Gon-Shadlek folyásáig. A derindák második nagy néphulláma az Arcok XI. századában tetőzött, és csupán a XIV.-re vonult le teljesen. Keleti törzseik ezidőtájt még barbár félnomádok voltak, épp csak kóstolgatták a civilizációt; mostoha viszonyokhoz szokott, kőkemény férfiak, akik mintha egyenest a nyeregbe születtek volna. Újonnan fölvert hitüket a neofiták ádáz vakbuzgalmával szolgálták. Kitűnő lovasvitézeket küldtek a tartományi hadakba, a hegylakó hosszolok által kiállított gyalogság mellé.

Az iratos atyák és utódaik jól megtalálták az összhangot az alattvalóikkal. Sokat követeltek tőlük, de

semmi olyasmit, ami ősi szokásaik vagy törzsi babonáik ellenére lett volna; és sokat is adtak cserébe, mindenekelőtt nyugalmas és háborítatlan otthont, ami ugyancsak ritka-beccses portékának számított történelmünk e viharos időszakában. Még a vérkeveredéstől sem fanyalogtak, gyakorta kiváltva ezzel a kényes birodalmi főrendek megbotránkozását, akik Artemil Bel Corma óta csak egymás közt házasodtak, és úgy őrizték a tiszta godoni vérvonalukat, akár valami pogány házibálványt. A nyugatvégi kormányzók között már az egyházszakadás előtt föl-fölbukkantak hossol és derinda származásúak; a XIV. században aztán ez általánossá vált, történeti szerepük vége felé pedig még egzotikusabb népelemek is megjelentek. Daraul Sicariót, a nagy szkizma fölszámolóját például mindösszesen egyetlen nemzedék választotta el a Gyűrűhegység árnyékától: tiszta vérű nomádnak született, tizennyolc éves koráig csak a hyunghai nyelvet beszélte.

A koldusszéket lényegében egy sor teokratikus kisállam laza szövetsége alkotta; mindegyik iratos atya fölszentelt papi személy volt, és szuverén módjára irányította a maga egyháztartományát. A legnagyobbak – a három hercegérsekség: Verione, Shadlek, Dia-salmo – valóban beillettek kisebbfajta fejedelemségnek; a legapróbbak – a carcerrói és a hathravadi missziós püspökség – még egyházmegyének is alig. A Hatodik Arc Testvériségének nem volt különálló tartománya, csak elszórt rendháza a többiek területén, fennhatóságát ezek fölött gyakorolta. A nyolc apátságot végképp nem lehetett szuverénül kormányozni, már csak azért sem, mert mind birodalmi területen emelkedtek; a koldusszék amolyan külképviselet-féleként kezelte őket, és megkísérelt diplomáciai mentességet kivívni számukra.

A laikus lakosság viszonyait a törzsi szokásjog és a birodalmi törvénykönyv tartományonként eltérő egyvelege szabályozta, többnyire elég zűrzavarosan; a papi vezető rétegre viszont mindenütt a klasszikus telabirrai kánonjog vonatkozott. A kormányzáság ennek megfelelően nem öröklődött – noha az eredeti iratos atyák vér szerinti leszármazottait nagy tisztelet övezte –, hanem kánoni választással töltötték be, amely a felsőbb egyházi fórum jóváhagyásával emelkedett jogerőre. Ilyen fórum egyetlenegy volt: a fertályesztendőnként összeülő kis zsinat, melyet az iratos atyák jogutódai alkottak. Itt mindenkit egy-egy szavazat illetett meg, vitás kérdésekben egyszerű szótöbbséggel döntöttek. A testület hivatalosan huszonhét tagból állt, mivel – jóllehet személyesen sohasem jelent meg az üléseken, és meghatalmazottat is mindössze két ízben küldött – hagyományosan mindig meghívást kapott a felföldi hercegérsek is. (A létszám 1232-ben huszonhatra, majd 1455-ben huszonötre csökkent, a corra-cavallosi, illetve a duarrei kolostor pusztulását követően.) Elvileg nagy zsinat is létezett, ahol a koldusszék fennhatóságát

elfogadó valamennyi egyházközösség képviseltette magát – ez lett volna a legfőbb döntéshozó szerv –, ám ez valóban csak a legvégső szükséghelyzetben hívták össze, mivel a meghirdetése óhatatlanul beláthatatlan bonyodalmakhoz vezetett.

A koldusszék ugyanis a látszat ellenére nem rekedt meg regionális szinten: fennállásának egész ideje alatt folyamatosan és nagy sikerrel terjeszkedett. Részint nyugat felé, az országhatáron túl, ahol a missziós püspökségei működtek; itt a térítő tevékenység hagyományos eszköztárát alkalmazta, bár egészen új szervezeti keretek között és rendkívül intenzíven. Ez senkit sem zavart különösebben, jóllehet Tela-bierrában sok rangbéli főpapak leesett volna az álla, ha fülébe jut a hír, hogy például az alsó-ferrelosi püspökség területéből a XV. század derekán már három átlagos birodalmi tartomány is kitélt volna. (Hitünk ezen előretolt bástyái utóbb, a nagy szkizma fölszámolásakor veszendőbe mentek. Keserű szájjal kell megbékélnünk a gondolattal, hogy ma jóval kevesebbet tudunk az Alsó-Ferrelosban – úgyszólván tehát a küszöbünkön! – uralkodó viszonyokról, mint a kis zsinat atyái ezerháromszáz évvel ezelőtt.)

A problémát a birodalmon belüli terjeszkedés jelentette, ami jószerivel észrevétlen maradt, a nagy zsinat összehívása azonban tüstént fölfedné méreteit a kívülállók előtt, és óriási felzúdulást váltana ki. Hazai földön ugyanis a koldusszék nem misszionált – hanem titkon betelepedett a főatyai egyház pozícióiba. E pozíciókat olykor elhagyottan találta, máskor maga mesterkedte ki a megüresítésüket, ám a végeredményen ez mit sem változtatott.

A koldusszék köreiből egészen másfajta felfogás uralkodott a célirányos cselekvésről, a közösségi egyházzól, hívó és lelkiatya kapcsolatáról, mint Tela-bierrában. Gyakorlatiasabbak voltak, egyszerűbbek és közvetlenebbek; fölsőlegesnek vélték a külsőségeket, a formaságokat; a nyílt, egyenes, határozott fellépést kedvelték. Szerettek gondolkodni, de képzelődni soha; intrikálni nem tudtak, verekedni viszont igen; csapnivaló diplomata vált belőlük, ám remek katonatiszt. Valóban megkövetelték tőlük a hadiszolgálatot, hogy megedződjenek és tapasztalatokat szerezzenek. Jól bírták a nélkülözéseket, boldogultak nehéz helyzetekben, és rendszerint több kockázatot vállaltak másoknál, mivel tudták magukról, hogy nekik az esélyük is nagyobb.

Gyakran előfordult, hogy a háború dúlta tájakon senki sem maradt rajtuk kívül, aki az Egyetlen igéjét hirdethette volna: a főatya papjai mind elmenekültek vagy vértanúságot szenvedtek. Olykor meg egyszerűen ők tértek vissza elsőnek az ellenség eltakarodása után, és mire mások is odaértek, ők már fölépítették a lerombolt templomot és összegyűjtötték a nyáj maradékát. Ha valaki egyenes beszéddel rákérdezett, sohasem tagadták le, kifélek-mifélek, de maguktól nem verték nagydobra. Az Egyetlen fölszentelt szolgálói voltak; ha ennyit mondtak, nem hazudtak. És ha a parasztok, akikkel valamimód barátságba elegyedtek, meghívták őket egy félreeső faluba, a régi pap helyére, akit múlt negyednapon szólított el körükből a Hetedik Jogar – talán utasították

volna vissza? Ilyen vészterhes időkben aligha ellenőrizi bárki a püspöki levéltárban a hivatalos ordinációs jegyzőkönyveket.

A koldusszék észrevétlen térnyerése tehát elsősorban a háborús övezetekben, illetve az alantas néposztályok között ment végbe. Ezzel kapcsolatban igen lényeges momentum, hogy a nagy szkizma nem mértani pontossággal szakította félbe az egyházat, hanem nagyon is ferde síkban: a koldusszéknek teljesen torz szelet jutott. A felsőbb kasztok nem vállaltak közösséget a mozgalommal, mely ezáltal határozottan plebejus színezetet kapott. Az új ellenegyházban még a leioszok arányszáma is messze a kívánatos alatt maradt, tömegbázisa zömét a faioszok és a leiosz thairák adták. Ez azt jelentette, hogy nekik kellett ellátniuk azokat a feladatokat is, amik máskülönb a magasabb kvalitatív számára volnának fönntartva – s így mindjárt érthetővé válik a koldusszék számos sajátos vonása. Az alsóbb kasztok például nálunk nem vezetnek szertartásokat, legfeljebb segédkeznek a lebonyolításban; következésképp nincsenek tisztában sem szimbolikus jelentőségükkel, sem a hívőkre gyakorolt lélektani hatásukkal. Lám, máris fölfedtük a puritán izlésvilág és a külsőségek iránti közöny egyik fő gyökerét!

A militáns szellem, melyet egészen az abszurdumig fokoztak, amikor a papi hivatás követelményei közé beiktatták a harctéri szolgálatot, kétséget kizáróan a leiosz thairák befolyását tükrözi. Ha nem vesszük figyelembe a szétszórt és nehezen mozgósítható független ágenseket, egyházunknak ebben az időben három ilyen jellegű szervezet állt a rendelkezésére. A legnagyobb múltra az Angyalgárda tekinthetett vissza, amely a mindenkori főatya személyére esküdtött föl (s esküszik máig is), létszámban és ütőerőben azonban messze elmaradt a másik kettő mögött. A Hatodik Arc Testvérisége, mely egymaga a teljes egyházi haderő felét állította ki, csatlakozott a szkizmatikus mozgalomhoz, nem csekély riadalmat váltva ki e váratlan lépésével. A székesfővárosban állomásozó Isten Kardja renddel kapcsolatban, hagyományosan erős dinasztikus kötődései miatt, az 1210-es években bizonyos aggályok merültek fel – mint utóbb kiviláglott, alaptalanul.

A XXCIX. nagyválasztó konklávéban a fölzaklatott kedélyek megnyugtatásához némileg hozzájárult, hogy a verionei manifesztum elutasításának másnapján üzenet érkezett Tela-bierrába a székesfővárosból. Ebben az Isten Kardja rend nagymestere kifejezte készségét, hogy valamennyi kötelezettségét felmondja a Bel Cormák irányában, s fegyvereseivel haladéktalanul a szent városba vonul, a biarra-trónust a Hatodik Arc Testvériségétől és a többi eretnokségbe esett árulótól megvédelmezendő. Erre a fejleményre egyébiránt józan fővel számítani lehetett, mivel a testvériség és a rend úgyszólván megalakulásuk órájában rivalizálni kezdett, s ez utóbb oly lángoló gyűlöletté fajult, hogy sokszor alig lehetett egy táborba kényszeríteni őket. Magunk kései historikusként kizárólag az Egyetlen nyilvánvaló csodaművét látjuk benne, hogy annyi viszontagságos évszázad során mindmáig nem sikerült kiirtaniuk egymást.

Jóllehet vonatkozó forrásaink töredékesek és nehezen értelmezhetők, mégis igen valószínűnek tűnik, hogy a koldusszék egyházszervezetén belül – mint az erre aránylag legjobban kvalifikált személyek – a Hatodik Arc Testvériségének harcosai próbálták átvenni a bizalmi kvalitheiak szerepkörét. Ezenkívül az aktív szolgálatból visszavonuló leiosz thairák pasztorációs tevékenységet végeztek, tulajdonképpen tehát pont az ellenkezőjét, mint amire kiképezték őket; bármilyen furcsán hangozzék is, nem csinálták rosszul.

A legforradalmibb újításokat azonban a koldusszék a faioszok esetében vezette be. A legalantasabb kvalitheia, amelyből nincs továbblépés a rangosabb fokozatokba, nálunk lényegében véve a segéd- és szolgálazemélyzet szerepét tölti be. Magasabbrendű feladatokat nem szokás rájuk bízni; meghaladnák a képességeiket, és különben sincsenek kiképezve rájuk. A koldusszék viszont egyszerűen rákényszerült e szükségmegoldásra. Óriási területek egyházi és világi kormányzatát kellett napról napra működtetnie, maroknyi felkészült leioszra támaszkodva. Tartalékként csupán faioszok sokasága állt rendelkezésére, elvégre a Hatodik Arc Testvériségének harcosait mégsem vonhatta ki tömegesen a fegyveres szolgálatból.

Odone Gardario verionei hercegérseknek támadt először az az ötlete, hogy nem alkalmilag osztja szét a munkát a faioszok között, ahogy azt a mindenkori helyzet megkívánja, hanem valamennyi fontosabb tevékenységre egy-egy rendet szervez belőlük, az Egyetlen különböző szentjeinek a védnöksége alatt. Korábban a faiosz-rendeknek még a gondolata is nevetséges lett volna, a hercegérsek azonban a szükségből erényt kovácsolva bebizonyította, hogy elképzelése működőképes. Mi több, az eredmény minden várakozást föltülmúlt. Megfelelő regulákkal ellátva a rendek akár önállóan, felügyelet nélkül is el tudták végezni a rájuk bízott munkát, egészen elfogadható teljesítményt nyújtva. Csakhamar Nyugatvég összes faioszát megszervezték, és a hagyományos tevékenységi körök mellett egyre újabbakkal kísérleteztek. Az alamizsnások, prédikátorok, tanítók, hittérítők, gyógyítók és kóristák után sorra megjelentek a kertművesek, a vízszobrászok, az emlékezők, a miniátorok és tucatjával az egyéb csodabogarak. Gardario hercegérsek egy ízben még egy harcoló rend tervezetét is beterveztette a kis zsinat elé, ez azonban hamvába holt, mert a Hatodik Arc Testvériségének nagymestere élt a hadivétó jogával, ami a koldusszék katonai főparancsnokaként megillette.

Az első esztendőknél alapított rendek többsége két-három nemzedéken belül elsorvadt, kivált a ritka,

különleges munkakörökre szakosodottak; akadt azonban néhány, zömmel a tradicionális jellegűek közül, amelyik gyökeret vert és virágzásnak indult. A terenciánus hittérítők ugyanúgy nélkülözhetetlenné váltak a missziós püspökségekben, mint az isobelita gyógyítók a tartományi hadak kíséretében; Szent Asturion király jámbor shadoni prédikátorai pedig közmondásos ravaszsággal népszerűsítették példabeszédeikben a zsinati eszmét, kockáztatva az eretnekekre kiszabott máglyahalált. Mások odahaza Nyugatvégen kevésbé látványos, ám annál hathatósabb módon szolgálták egyházukat: folyókat szabályoztak, nemesített növényfajtákat honosítottak, korszerű bányaművelési eljárásokat vezettek be, tanodákban okították shadoni nyelvre a félbarbár derinda porontyokat. S noha a koldusszék sohasem jeleskedett különösképp a magaskultúra ápolásában, említsük meg azért a külön Catulla Vil Cressi hercegérsek versgyűjteményét Salmóban, mely a rengeteg ócska fűzfarím mellett több száz páratlanul értékes kéziratot tartalmazott, s gazdája elhunytával kétségkívül ebek harmincadjára jutott volna, ha nem visel rá lelkiismeretesen gondot a külön e célra alapított szerzetesi közösség, kerek kétszázötven esztendőn keresztül.

Bármennyire nehezünkre esik elképzelni egy autonóm egyházi rendet, amit kizárólag faioszok alkotnak, a legfelső vezetést is beleértve – el kell ismernünk, hogy nem pusztán pótolni tudták a kánonilag képzett papokat, hanem némely vonatkozásban fölül is múlták őket. Nyugatvég természeti kincsei mellett ők képezték az ellenegyház hatalmának másik alappilléret. A szerény kezdetek után, ahogy teltek az évek, egyre jobban gyarapodtak tekintélyben, befolyásban, vagyonban. Feltörekvésük azonban, egy-két jelentéktelen összezőrdülést kivéve, nem fordította őket szembe az iratos atyák utódaival. Az ok egyszerű: rendfőnökeik papi személyek voltak, bár a létező legalacsonyabb rangban. Amennyiben hatalmi tényezővé tudtak fejlődni, a teokratikus államrezon lehetővé tette számukra, hogy egyházkormányzóságuk élére emelkedjenek, és maguk is elfoglalják helyüket a kis zsinatban. Meg is cselekedték, előbb a missziós püspökségekben, majd a régi birodalmi tartományokban. Fél száz évükbe sem telt a nagy szkizmától számítva, hogy eljussanak a hercegérseki méltóságig.

Önkormányzó egyházi rendek, csupa-csupa faioszból, a legfelső vezetést is beleértve – ez a hír természetesen úgy vonzotta osztályos társaikat a főatya tiarája alól, mint delejkő a vasreszeléket. Tömegestül szökdöstek Nyugatvégre, ahol tárt karokkal fogadták őket. Végül ez bírta rá a biarra-trónust, hogy 1232-ben diplomáciai kapcsolatot létesítsen a koldusszékkal: dörgedelmes hangú jegyzékben követelte az alantas kasztú egyháziak átcsábításának beszüntetését.

Szavainak a területileg legelszigeteltebb iratos atya, a corra-cavallosi apátúr székhelyének fegyveres felszámolásával adott nyomatékot, az erőszak alkalmazása azonban nem érte el a kívánt hatást. Az Isten Kardja-lovagokkal halálmegvető bátorsággal szembeszálló Senecio apátúr lett az első a koldusszék mártírszentjeinek sorában; és 1232-től számítjuk az egész birodalmi egyházszervezetet alapjaiban megrengető kolostorlázadások korát.

Kornya Zsolt
Illusztráció: deviantArt

